

TERZIJDE

“THE LIEUTENANT OF INISHMORE” VAN MARTIN MCDONAGH DOOR OLYMPIQUE DRAMATIQUE

Bij de aankondiging van de nieuwe productie van Olympique Dramatique, een vervolg op Martin McDonagh's *De Krippeel*, waren de verwachtingen hoog gespannen. *De Krippeel* was een originele bewerking van McDonagh's eerste deel van de Aran Trilogie - *The Cripple of Inishmaan* - een stuk dat de draak stak met de beeldvorming van Ierland in de filmindustrie. Het jonge gezelschap Olympique Dramatique verwierf met *De Krippeel* faam en respect in het Vlaamse theaterland-schap. Zowel de ingenieuze vertaling van het Iers-Engelse 'slang' in McDonagh's naar een Vlaams-Engelse variant, als de sterke acteursprestaties, maakten dit een aantrekkelijke, stimulerende voorstelling.

Het tweede deel van deze trilogie, *The Lieutenant of Inishmore*, is een parodie op een ander, meer problematisch aspect van de Ierse samenleving: het politieke geweld. Ook voor deze bewerking fabriceerde het gezelschap een inventieve variant van McDonagh's eigenzinnige taalgebruik. Deze keer werd het "Vlengels" uitgebreid naar een Europese mix met o.a. Duits, Engels, Antwerps, Westvlaams en Frans. De scènes gesitueerd in Noord-Ierland worden gekenmerkt door een groter gehalte van Duits, een taal die in vele Europese landen nog dikwijls geassocieerd wordt met de repressie van het Hitler-regime. Hoe gewelddadiger de eilandbewoners van Inishmore – die een meer Engels-geïnspireerde taal spreken – zich gaan opstellen, hoe meer Duitse wendingen tot hun taal doordringen. Hun agressie wordt opgehitst als Padraic, lid van het INLA, terug naar zijn eiland Inishmore komt omdat zijn geliefde kat zich "wat platjes" voelt, maar ontdekt dat haar kop vermorzeld is. Deze aanslag was een tactiek van ontevreden INLA-leden om hem terug naar Inishmore te lokken, en vormt de basis voor een perverse comedy of errors, een sadistische liefdesrelatie en een resem nieuwe moorden.

Aan de ongewone taalmix van Olympique Dramatique - zoals "de breens zijn uit de pussy geskwiezd" ("de hersenen zijn uit de kat vermorzeld"), en de Ierse naam "Mairéad" klinkend als "mijn reet" - moet het publiek even wennen. Aangezien het plot vrij voorspelbaar is, weegt de verrijking die de taal aan het spel verleent ruimschoots op tegen het verlies aan verstaanbaarheid. Bovendien kan het parodiërend-komische taaltje verlichting brengen bij de anders nogal moeilijk verteerbare gruwel van het stuk. Een realistische voorstelling, overeenstemmend met McDonagh's regieaanwijzingen, is trouwens moeilijk. Hoe hang je immers de

acteur die in de eerste scène de drugdealer speelt, ondersteboven tijdens de foltering, een positie die hij langer dan 10 minuten zou moeten volhouden? En hoe “echt” kan je de tientallen gewerschoten en liters bloed authentiek weergeven? Hoewel McDonagh in zijn stukken niet aanstuurt op een realistische weergave, blijft hij in zijn eigen encenering verrassend conservatief en naturalistisch, wat het vermoeden doet rijzen dat de auteur zelf geen duidelijke visie heeft op de relatie tussen de inhoud van zijn theaterteksten (het Ierland van de jaren '90) en de realiteit waarop die is geïnspireerd.

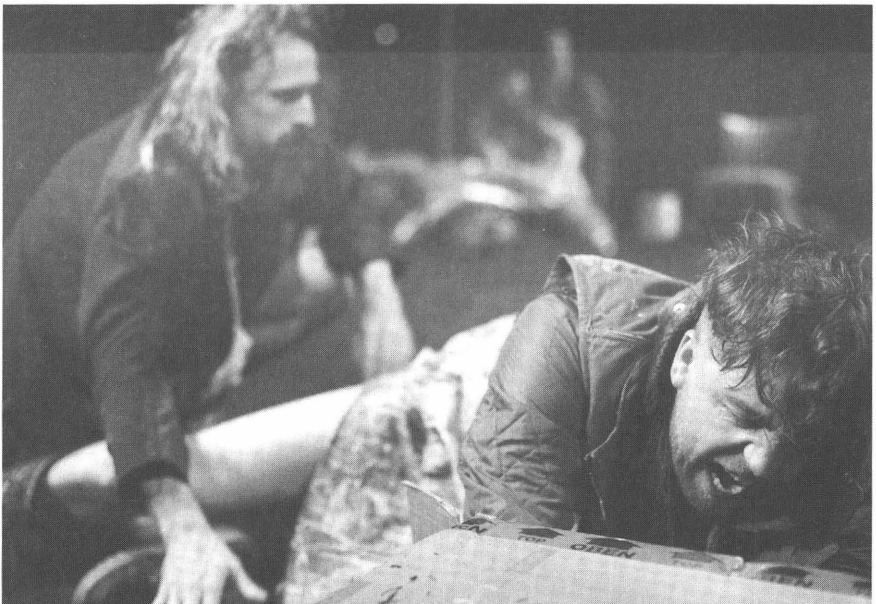
Opvallend in deze context ook is dat McDonagh zich nogal vaak tegenspreekt als hij het heeft over de maatschappelijk-culturele waarde van zijn stuk. *The Lieutenant of Inishmore* bleef vier jaar in de kast liggen omdat geen enkel gezelschap waarmee McDonagh al had gewerkt (Royal Court, Druid Theatre, National Theatre), het wilde opvoeren, zagezegd omwille van de gebrekkige artistieke kwaliteit. Toen de Royal Shakespeare Company het dan toch met succes op scène bracht in 2000 en 2001 (eerst voorzichtig in een kleine experimenteeruimte “The Other Place”, en pas na succesvol onthaal in het Londense West End) verhulde McDonagh geenszins zijn jarenlange verontwaardiging. Hij beschuldigde de andere theaters van lafheid omdat ze zijn stuk hadden geweigerd omwille van de politieke gevoeligheid (*Independent*, Review Section, 11 april 2001, p. 10). Naar McDonagh's eigen zeggen moest *The Lieutenant of Inishmore* een kritiek brengen op het mislukte vredesakkoord in Noord-Ierland in 1996, en de politiek-culturele discussie nieuw leven inblazen. Recensenten noemden McDonagh dan ook “gewaagd” en “taboedoorbrekend”, hetgeen perfect paste binnen McDonagh's imago van *enfant terrible* in het Britse theater. Wie kaartjes reserveerde voor de Royal Shakespeare voorstelling werd bovendien verwittigd dat er nogal wat geweld aan te pas kwam:

The RSC went to extraordinary lengths to caution the audience about the play's violence. When I booked by phone, I was advised not to sit in the front row because of the risk of being spattered with stage blood. Once seated, the audience was again warned of the use of firearms. (Joan Fitzpatrick Dean, recensie in *Theatre Journal* 54.1 (2002) 161-163)

Ook bij de voorstelling op het Dublin Theatre Festival van 2003 werd het publiek er nogmaals voor verwittigd dat “...this production contains scenes which some may find disturbing.” (www.dublintheatrefestival.com)

Het geweld en de perverse rol in de drugshandel van het INLA en het IRA zijn uiteraard potentieel gevoelige onderwerpen in de hedendaagse Brits-Ierse samen-

leving, maar toch ontwijkt McDonagh deze politieke relevantie op twee manieren. Ten eerste zijn de personages in *The Lieutenant of Inishmore* zo grotesk, absurd en psychopatisch dat een eventuele kritiek op hun morele hypocrisie al op voorhand ontkracht wordt (dit argument wordt door Mary Luckhurst sterk verdedigd in "Martin McDonagh's *The Lieutenant of Inishmore*: Selling(-out) to the English", *Contemporary Theatre Review* 14(4) 2004, 34-41). Ten tweede worden de referenties naar het INLA en het IRA via hun parallel met Quentin Tarantino's films *Reservoir Dogs* en *Pulp Fiction*, uit de Ierse context gelicht en op één hoopje gegooid met alle mogelijke terroristische groepen en drugsmaffia's, waarbij het er niet langer toe doet of ze nu werkelijk bestaan of in soaps en films. Op die manier maakt McDonagh's vervreemdende stijl dit stuk tot een veilige, en daardoor weinig doeltreffende kritiek op de vredesonderhandelingen in Noord-Ierland. Dat verschillende leden van het IRA en het INLA hun idealistische principes hadden ingeruild voor machtsspelletjes via drugshandel, was bovendien al lang geen nieuws meer. Critici mochten McDonagh dan wel 'gewaagd' noemen, de voorstelling lokte geenszins een politieke discussie uit in de pers en befaamde theatercritici bleven bijzonder vaag in hun pogingen om de politieke geladenheid van McDonagh's kritiek te illustreren (zie *Sunday Times*, *Sunday Telegraph* en

The Lieutenant of Inishmore (Foto: Koen Broos)

The Guardian in diverse recensies in mei 2001). *The Lieutenant of Inishmore* ontving terecht de prestigieuze Olivier Award for Best New Comedy in 2003, maar was te vrijblijvend in de parodiëring om enig politiek gewicht te kunnen dragen.

Een leuke anekdote is dat ook in de Broadway-voorstelling het mogelijke venijn op een originele manier uit het stuk werd gehaald: het Lyceum Theatre verspreidde het nieuws dat een mobiele “blood drive” van het New York Blood Centre gratis kaarten zou uitdelen voor het “bloeddorstige” stuk *The Lieutenant of Inishmore* aan de eerste 50 vrijwilligers die kwamen bloedgeven (www.newyork-citytheatre.com). Zo zou niemand nog een ernstige kritiek op het bloedvergieten in Noord-Ierland verwachten van McDonagh’s nieuwste stuk.

Olympique Dramatique koos er terecht voor om de komedie te laten domineren en de typisch Ierse (en politieke) context te minimaliseren. Je zag bijvoorbeeld geen Ierse cottage voor de eiland-scènes zoals in de Londense voorstelling; de gemengde, artificiële taal verleende het stuk een internationale dimensie en de acteurs probeerden geenszins een stereotiepe Ierse persona aan te nemen. De stilistische vervreemding in de taal werd ondersteund door een suggestieve enscenering. Een zwaar metalen steunbalk zweefde dreigend boven de speelscène, namaak-lichaamsdelen werden heen en weer gegooid tijdens het verhakken van vermoorde personages; zwarte aarde lag uitgestrooid over de scène; schietgeweren, een fietspomp en een namaak-kat werden nepgitaren; nepgitaren werden dodelijke wapens. Die suggestiviteit in de enscenering deed denken aan Johan Simons’ bewerking van McDonagh’s *Leenane Trilogie*, maar Olympique Dramatique bracht het geweld nog fysieker, brutaler en grotesker op de planken. De roes waartoe haat en bloeddorstigheid kunnen leiden, en waarin vriend en vijand weinig van elkaar verschillen, werd treffend vertaald door een keiharde groepsgitaarsolo in Motörhead-stijl. Na deze solo volgt de afrekening, waarbij de ‘strijders’ hun strategische posities weer innemen, allianties wisselen en de overlevenden de orde herstellen.

Bij deze stijlkeuze is het nochtans verrassend om in het programmaboekje een afprint te zien van de baai van Galway waarin de drie eilanden van de trilogie zich bevinden (*The Cripple of Inishmaan*, *The Lieutenant of Inishmore* en *The Banshees of Inisher*). Een dergelijke afbeelding vind je gewoonlijk enkel in toeristische folders of geografische detailkaarten, en doet weinig terzake in de voorstelling van Olympique Dramatique. Vreemd is ook dat Erwin Jans’ tekst over McDonagh betoogt dat het stuk een satire is “op het geweld van de Ierse paramilitaire groepen... een zwart stuk over de morele blindheid van (politiek) geweld.” Deze interpretatie wordt niet gehandhaafd in de voorstelling - tenzij via mogelijk-

ke extrapolaties en interpretaties van het publiek op plaatsen waar Olympique Dramatique zelf heel vrijblijvend omgaat met de maatschappelijke relevantie van het stuk. McDonagh maakt het regisseurs en acteurs van zijn werk uiteraard niet gemakkelijk om zijn theaterteksten op een consequente wijze te vertalen naar theaterspel, aangezien dergelijke contradicties inherent zijn aan zijn dramatisch oeuvre. Dat Olympique Dramatique koos voor een radicale parodiëring waarbij de ernst van het onderwerp geminimaliseerd werd, opende in ieder geval de meeste theatrale mogelijkheden. *The Lieutenant of Inishmore* werd voor mij een dynamische voorstelling waarin de verbeeldingskracht, het speelplezier en het acteerpotentieel van de acteurs een aantal hele mooie pieken bereikten, en waarbij McDonagh's tekst mogelijks meer eer werd toegeedaan dan hij verdiende.

Karen VANDEVELDE

The Lieutenant of Inishmore door het spelerscollectief Olympique Dramatique ging in première op 30 november 2006 in de Bourlaschouwburg te Antwerpen.